

HAYVONLAR PSIXIKASI VA INSON ONGI O'RTASIDAGI FARQNING XUSUSIYATLARI

Narmetova Yulduz Karimovna

Toshken tibbiyot akademiyasi dotsenti

Abduraimova Adiba Ahmadjon qizi

Toshken tibbiyot akademiyasi 1-kurs talabasi

Turobova Shohista Shavkat qizi

Toshkent tibbiyot akademiyasi 3-kurs talabasi

Anatatsiya: *Odam va hayvonlarning tafakkurida ham muhim farqlar yo'q. Bu ikkala turdagi tirik mavjudotlar deyarli tug'ilishdan boshlab elementar muammolarni hal qilish qobiliyatiga ega. Amaliy vazifalar vizual jihatdan samarali tarzda. Biroq, intellekt rivojlanishining keyingi ikki bosqichida - vizual-majoziy va og'zaki-mantiqiy fikrlashda - ular o'rtasida ajoyib farqlar mavjud. Inson psixikasi va hayvon psixikasi o'rtasidagi eng muhim farq ularning rivojlanish sharoitlarida yotadi. Agar hayvonot olamining rivojlanishi davomida psixikaning rivojlanishi biologik evolyutsiya qonuniyatlari bo'yicha kechgan bo'lsa, haqiqiy inson psixikasi, inson ongining rivojlanishi ijtimoiy-tarixiy taraqqiyot qonuniyatlariga bo'sunadi. Insoniyat tajribasini o'zlashtirmasdan, o'z turi bilan aloqa qilmasdan turib, rivojlangan, aslida insoniy his-tuyg'ular, ixtiyoriy diqqat va xotira qobiliyati, mavhum fikrlash qobiliyati rivojlanmaydi, inson shaxsiyati shakllanmaydi.*

Kalit so'zlar: *Inson ongi, hayvonlar psixikasi o'rtasidagi ixtiyoriy xotira, ixtiyoriy diqqat, mavhum fikrlash, tipik va individual, to'tiqush,*

Аннотация: *Существенных различий между мышлением человека и животных нет. Оба эти типа живых существ обладают способностью решать элементарные задачи чуть ли не с рождения. практические задания визуально эффективным способом. Однако на следующих двух стадиях развития интеллекта — наглядно-образном и словесно-логическом мышлении — между ними обнаруживаются разительные различия. Важнейшее отличие психики человека от психики животных заключается в условиях их развития. Если при развитии животного мира развитие психики происходило по законам биологической эволюции, то реальная человеческая психика, развитие человеческого разума подчинено законам общественно-исторического развития. Без усвоения опыта человечества, без соприкосновения с себе подобными развитые, собственно человеческие эмоции, способность произвольного внимания и памяти, способность к абстрактному мышлению не будут развиваться, а личность человека не сформируется.*

Ключевые слова: *Психика человека, произвольная память между психикой животного, произвольное внимание, абстрактное мышление, типовое и индивидуальное, попугай,*

☺ **Anatation:** *There are no significant differences between human and animal thinking. Both of these types of living beings have the ability to solve elementary problems almost from birth. Practical tasks in a visually effective way. However, in the next two stages of intelligence development - visual-figurative and verbal-logical thinking - there are striking differences between them. The most important difference between the human psyche and the animal psyche lies in the conditions of their development. If during the development of the animal world, the development of the psyche took place according to the laws of biological evolution, then the real human psyche, the development of the human mind, is subject to the laws of socio-historical development. Without assimilating the experience of humanity, without contact with one's own kind, developed, actually human emotions, the ability of voluntary attention and memory, the ability to think abstractly, will not develop, and the human personality will not be formed.*

Keywords: *Human mind, voluntary memory between animal psyche, voluntary attention, abstract thinking, typical and individual, parrot,*

Insonga xos bo'lgan psixikaning eng yuqori darajasi ongni shakllantiradi. Ong - bu odamlarning ijtimoiy mehnat faoliyati jarayonida, ularning bir-birlari bilan til yordamida doimiy muloqot qilishlari bilan yuzaga kelgan, faqat shaxsga xos bo'lgan psixika rivojlanishining eng yuqori bosqichidir.

Ong hayvonlar psixikasida kuzatilmaydigan qator o'ziga xos xususiyatlar bilan tavsiflanadi: odamlarda tarixiy rivojlanishning turli bosqichlarida atrofdagi dunyoning aks etishi har xil bo'ladi. Atrofdagi dunyoni aks ettirish jarayoni o'zgarishsiz qolmaydi. Yosh o'zgaradi, tajriba to'planadi, hayotga qarash o'zgaradi. Hayvonlar ham shunga o'xshash o'zgarishlarni boshdan kechiradilar, lekin ular bir shaxsga tegishli bo'lib, inson butun insoniyatning ijtimoiy-tarixiy tajribasini o'zlashtira oladi. Insonning tevarak-atrofdagi dunyoni aks ettirishida tarixiy va ontogenetikning birligi inson ongini hayvonlar psixikadan ajratib turuvchi asosiy xususiyatlardan biridir.

Inson aqliy faoliyatining yana bir o'ziga xos xususiyati ijtimoiy tajribani uzatishdir. Hayvon ham, odam ham o'z arsenalida ma'lum turdagi stimulgga instinktiv harakatlar shaklida avlodlarning taniqli tajribasiga ega. Har ikkisi ham hayot taqdim etgan har xil vaziyatlarda shaxsiy tajribaga ega bo'lishadi. Lekin faqat inson ijtimoiy tajribani o'zlashtiradi. Bola tug'ilgan paytdan boshlab asboblardan foydalanish usullarini, muloqot qilish usullarini o'zlashtiradi. Inson yuqori, aslida insoniy funktsiyalarni (ixtiyoriy xotira, ixtiyoriy diqqat, mavhum fikrlash) rivojlantiradi.

Inson ongi va hayvonlar psixikasi o'rtasidagi muhim farq o'z-o'zini anglash, ya'ni nafaqat tashqi dunyoni, balki o'zini ham, tipik va individual xususiyatlarini bilish qobiliyatidadir. Bu o'z-o'zini takomillashtirish, o'z-o'zini nazorat qilish va o'z-o'zini tarbiyalash imkoniyatini ochadi.

Inson va hayvon o'rtasidagi farq uning asboblarni yaratish va saqlash qobiliyatidadir. Maymun daraxtdan mevani yiqitish uchun tayoqdan foydalanishi mumkin, fil shoxni

sindirib, u bilan hasharotlarni tanadan haydab chiqaradi. Ammo hayvonlar tayoqlardan tasodifiy va vaqti-vaqti bilan foydalanadilar, shuning uchun ular o'zlari asboblar yasamaydilar va ularni kelajak uchun saqlamaydilar. Hayvon muayyan vaziyatda asbob yaratadi. Muayyan vaziyatdan tashqari, hayvon hech qachon asbobni asbob sifatida ajratmaydi va uni kelajakda foydalanish uchun saqlamaydi. Shunday qilib, hayvonlar doimiy narsalar dunyosida yashamaydilar. Bundan tashqari, hayvonlarning mehnat qurollari faoliyati hech qachon birgalikda bajarilmaydi - eng yaxshi holatda, maymunlar o'z hamkasblarining faoliyatini kuzatishi mumkin.

Hayvondan farqli o'laroq, odam oldindan o'ylangan reja bo'yicha asbob yaratadi, uni o'z maqsadi uchun ishlatadi va uni saqlab qoladi. U nisbatan doimiy narsalar dunyosida yashaydi. Inson mehnat qurollaridan foydalangan holda ularning maqsadini tushunadi va tushunadi, shuning uchun ularni yasashda u qanday materialdan va qanday shakldan yasalishi kerakligi haqida o'ylaydi. Biror kishi boshqa odamlar bilan birgalikda asbobdan foydalanadi. Odamlarning har bir yangi avlodi tayyor asboblar va ularni ishlab chiqarish tajribasini oladi, shuning uchun odamlar nafaqat biologik xususiyatlarni, balki birinchi navbatda moddiy ne'matlarni ishlab chiqarish asboblari va vositalarida to'plangan va saqlanib qolgan ijtimoiy-tarixiy tajribani ham meros qilib oladilar.

Inson psixikasi hayvonlarnikidan sifat jihatidan farq qiladi, psixikaning rivojlanish darajasidir.

Odamlar va hayvonlar psixikasi o'rtasidagi asosiy farqlar quyidagilardan iborat:

Hayvonlar tahlil qila olmaydi (agar sher antilopaga yetib bormagan bo'lsa, u nima uchun bu sodir bo'lganini tushunolmaydi va keyingi safar boshqacha qiladi);

Hayvonlarda nutq va og'zaki aloqa yo'q (har doim bir xil ma'noni anglatuvchi tovushlar va signallar mavjud, inson nutqidagi so'zlar esa turli xil ma'nalarga ega bo'lishi mumkin);

Biror narsani anglatuvchi so'zlar yo'q (to'tiqush so'zlarni talaffuz qilishi mumkin, lekin uning uchun ular bo'sh ovozdir);

O'z faoliyatini rejalashtirish, vaziyatlarning turli xil variantlarini ko'rib chiqish qobiliyati yo'q;

Hayvon o'z tashabbusi bilan naslga yoki boshqa odamga individual ko'nikmalarni o'tkazmaydi (agar it ko'k tugmani emas, qizil tugmani bosganida go'sht bo'lagini olishini bilgan bo'lsa, uning kuchuklari buni bilishmaydi. O'zlari o'rganmaguncha);

Hayvonlarda ong yo'q (maymun va delfinlardan tashqari). Inson psixikasi nafaqat biz ko'rib chiqqan hayvonlarning psixik rivojlanishining barcha bosqichlari uchun umumiy bo'lgan xususiyatlardan xalos bo'ladi va nafaqat sifat jihatidan yangi xususiyatlarga ega bo'ladi – asosiysi, insonga o'tish bilan birga, qonunlarning o'zi ham. Psixikaning rivojlanishini boshqaradigan o'zgarishlar. Agar butun hayvonot olamida psixikaning rivojlanish qonuniyatlari bo'ysungan umumiy qonuniyatlar biologik evolyutsiya qonunlari bo'lgan bo'lsa, insonga o'tishi bilan psixikaning rivojlanishi ijtimoiy-tarixiy rivojlanish qonuniyatlariga bo'ysunadi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Meshcheryakov B.G., Zinchenko V.P. Katta psixologik lug'at 2003 -672s.
2. Shaxs psixologiyasi. Matnlar. – M., 1982. (Xarakter va ijtimoiy jarayon (E. Fromm): 48—54.)
3. L.D.Stolyarenko, S.I.Samygin PSIXOLOGIYA FANIDAN 100 TA IMTIHON JAVOBLARI. Rostov-na-Donu. “Mart” nashriyot markazi, 2001 yil
4. Rubinshteyn C.Jl. Umumiy psixologiya asoslari: 2 jildda – T.I. – M., 1989. (Hayvonlarning xulq-atvori va psixikasining rivojlanishi: 146 – 156.)
5. Karimovna, N. Y. (2023). COGNITIVE DISORDERS. American Journal of Interdisciplinary Research and Development, 12, 126-131.
6. Karimovna, N. Y., & Shuhrat O'g'li, R. S. (2023). SHIFOKOR VA BEMOR O'RTASIDAGI SHAXSLARARO MUNSOBATNING O'ZIGA XOSLIGI. Scientific Impulse, 1(8), 695-700.
7. Нарметова, Ю. (2016). Вопросы организации психологической службы в перинатологии и родовспоможении. Фан ва жамият.
8. Akhmedova, M. T., Narmetova, Y. K., Nurmatova, I. T., & Malikova, D. U. K. (2022). Communicative Competence Formation in Future Teachers Based on an Integrated Approach. International Journal of Multicultural and Multireligious Understanding, 9(4), 54-60.
9. Ахмедова, М., & Нарметова, Ю. (2022). Neyropedagogika va neyropsixologiya rivojlanib kelayotgan yangi fan sohasi sifatida. Общество и инновации, 3(2/S), 103-109.